

ЕКОЛОГІЧНА ОСВІТА ЯК ОДИН ІЗ ПРІОРИТЕТНИХ НАПРЯМІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В КАНАДСЬКИХ ПОЧАТКОВИХ ШКОЛАХ

ENVIRONMENTAL EDUCATION AS ONE OF THE PRIORITY AREAS OF THE EDUCATIONAL PROCESS IN CANADIAN PRIMARY SCHOOLS

Статтю присвячено темі екологічної освіти як пріоритетного напрямку освітнього процесу в початковій школі Канади. У статті є короткий опис напрямів інтеграції екологічної освіти в програми навчальних дисциплін початкової школи на прикладі провінції Онтаріо. Зазначається, що екологічна освіта не лише розширює знання учнів про навколишнє середовище, а й покращує їх критичне мислення та навички розв'язання проблем, збільшує їх обізнаність у житті громади. Екологічна освіта дозволяє учням розвивати знання та вдосконалювати навички, необхідні їм, щоб бути екологічно активними та відповідальними громадянами та застосовувати свої знання та вміння для здійснення довгострокових змін у суспільстві. Значне місце в системі навчальних занять у початкових школах Канади посідають заняття на свіжому повітрі. Метою таких уроків є формування екологічної грамотності учнів, розвиток їх допитливості, критичного мислення, бажання брати активну участь у житті своєї громади та в житті суспільства. Екологічна освіта пронизує всі навчальні дисципліни початкової школи і реалізовується саме на навчальних заняттях, а не в позанавчальний час. Екологічна освіта повинна дати можливість учням дізнатись про таке: ресурси Землі, зокрема ґрунт, воду, мінерали та повітря, їх характеристики та роль у підтримці живих організмів; природу екосистем та біомів, їх здоров'я та взаємозалежність у межах біосфери; залежність людей від екологічних ресурсів для життя та існування; роль науки і техніки у розвитку суспільства та вплив різних технологій на навколишнє середовище; взаємозв'язок політичних, економічних, екологічних та соціальних проблем у сучасному світі; спільні національні та міжнародні зусилля з метою пошуку спільних розв'язків екологічних питань та реалізації стратегій для більш стійкого майбутнього. Учні повинні вміти використовувати різноманітні ресурси, комунікативні навички та технології для розв'язання екологічних питань, а також розвивати навички розв'язання проблем, критичного та творчого мислення, здатність міркувати і застосовувати логіку, розпізнавати і застосовувати абстрактні закономірності, виявляти зв'язки та взаємозв'язки між ідеями чи проблемами, перевіряти ідеї, нову інформацію, особистий досвід та переконання.

Ключові слова: початкова освіта, Канада, екологічна освіта, екологічна грамотність, навчальні дисципліни, освітній процес.

The article is devoted to the topic of environmental education as a priority area of the educational process in elementary school in Canada. The article provides a brief description of the areas of integration of environmental education into primary school curricula on the example of the province of Ontario. It is noted that environmental education not only expands students' knowledge of the environment, but also improves their critical thinking and problem-solving skills and increases their awareness of community life. Environmental education allows students to develop the knowledge and skills they need to be environmentally active and responsible citizens and to apply their knowledge and skills together to bring about long-term change in society. Outdoor classes play a significant role in Canada's primary school curriculum. The purpose of such lessons is the formation of environmental literacy of students, the development of their curiosity, critical thinking, desire to take an active part in the life of their community and in society. Environmental education runs through all disciplines of primary school and is implemented to a greater extent in the classroom, rather than in extracurricular activities. Environmental education should enable students to learn about: the Earth's resources, including soil, water, minerals and air, their characteristics and their role in supporting living organisms; the nature of ecosystems and biomes, their health and interdependence within the biosphere; dependence of people on ecological resources for life and existence; the role of science and technology in the development of society and the impact of various technologies on the environment; the relationship of political, economic, environmental and social problems in the modern world; joint national and international efforts to find common solutions to environmental issues and implement strategies for a more sustainable future. Students should be able to use a variety of resources, communication skills and technologies to address environmental issues, as well as develop problem-solving, critical and creative thinking skills, including the ability to reason and apply logic, recognize and apply abstract patterns, identify connections and interconnections, connections between ideas or problems and test ideas, new information, personal experiences and beliefs.

Key words: primary education, Canada, ecological education, ecological literacy, academic disciplines, educational process.

УДК 373.3:502(71)
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2021/32-2.10>

Штурба А.О.,
аспірант кафедри педагогіки
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини,
викладач іноземної мови
Комунального закладу «Балтський
педагогічний фаховий коледж»

Постановка проблеми в загальному вигляді. Оскільки сьогодні країни світу зіштовхуються зі складними екологічними та соціальними проблемами, то збільшується визнання того, що освіта відіграє ключову роль у формуванні розуміння учнями початкової школи впливу індивідуальної та колективної поведінки на навколишнє

середовище, особливостей екологічно відповідального способу життя. Екологічна освіта є життєво важливим інструментом, який допомагає молодшим школярам зрозуміти природу та складність навколишнього середовища та формує їх здатність до вживання відповідних природоохоронних заходів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Уряди багатьох країн працюють над розробленням програм з екологічної освіти, яка розпочинається з раннього дитинства. У провінції Онтаріо в Канаді уряд вивчає питання екологічної освіти в школах через Раду міністрів із навчальних програм. Вони аналізують потреби та досліджують успішні підходи до навчання та пізнання навколишнього середовища в початковій та середній школі. Уряд Канади зазначає, що екологічна освіта, як це визначено у програмі «Shaping Our Schools, Shaping Our Future» («Формуємо наші школи, формуємо наше майбутнє»), буде частиною навчання кожної дитини та реалізовуватиметься через усю систему освіти. У цій програмі визначено, що «екологічна освіта – це освіта про довкілля, для довкілля і в середовищі, яке сприяє розумінню, багатому та активному досвіду й усвідомленню динамічної взаємодії фізичної та біологічної систем Землі, наукового та людського виміру екологічних питань, позитивних та негативних наслідків взаємодії між створеними людиною та природними системами, залежності наших соціальних та економічних систем від цих природних систем Землі» [3, с. 6].

Основи політики екологічної освіти, викладені в документі «Acting today, Shaping tomorrow» («Діємо сьогодні, формуємо «завтра»), базуються на розумінні того, що універсальної моделі реалізації екологічної освіти не існує [1].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. У контексті реформування початкової освіти в Україні доречним є вивчення досвіду зарубіжних країн, які мають високі показники якості освіти. Так, у цій статті йтиметься про екологічну освіту як компонент загальної освіти молодших школярів у Канаді.

Мета статті. З огляду на оновлення змісту навчальних дисциплін початкової ланки освіти України, мета статті – дослідити особливості екологічної освіти як одного з пріоритетних напрямів освітнього процесу в канадських початкових школах.

Виклад основного матеріалу. Основи політики екологічної освіти в Канаді визначають, що екологічна освіта – це спільна відповідальність, адже учні, викладачі, керівники та члени громади відіграють певну роль у впровадженні цього освітнього напрямку. Учні, вивчивши в школі основи переробки відходів, принесуть цю інформацію своїм батькам, а взявши участь у програмі зі збереження водних ресурсів у громаді, – у межі своєї школи. Вчителі, інтегруючи екологічну освіту в межах навчальної програми, пропагуватимуть різноманітні заходи, такі як виставки з мистецтва переробки відходів. Керівники, працівники школи, батьки можуть вивчати екологічні проблеми, підвищувати свою обізнаність та екологічну грамотність через різноманітні шкільні та місцеві проекти [1, с. 4].

У Канаді стандарти екологічної освіти – це положення, які в сукупності описують суть та обсяг екологічної освіти, що будуть відображатися в навчальній програмі. Стандарти допомагають авторам навчальних програм розробити та врахувати очікування та можливості екологічної освіти у всій програмі. Положення згруповані за чотирма темами (спільнота, знання, світогляд та діяльність) і покликані підготувати учнів до підтримки екологічної грамотності шляхом подолання розриву між їх обізнаністю щодо проблем та здатністю діяти. На основі цих стандартів екологічна освіта в школах провінції Онтаріо дає можливість учням стати екологічно грамотними; застосовувати набуті знання, погляди, навички та практики в реальних ситуаціях; стати екологічно відповідальними громадянами, які усвідомлюють глобальні наслідки дій на місцевому рівні. Стандарти базуються на сучасних дослідженнях та надійних теоретичних засадах, їх переглядають учителі початкових та середніх шкіл та працівники шкільних рад, екологічні освітяни, інші зацікавлені сторони у всій провінції. Учні потребують компетентностей, які дозволять їм зрозуміти та розв'язати складні екологічні проблеми сьогодні та в майбутньому. Наприклад, крім надійної бази знань, учням потрібні добре розвинені навички розв'язання проблем, розслідування, ухвалення рішень, планування дій, мислення вищого рівня, системного мислення та критичної грамотності. Вони повинні мати здатність визначати відповідні проблеми та перспективи, проводити дослідження та обґрунтовувати свої ідеї. Тобто в учнів потрібно розвивати навички екологічної грамотності, які дозволять їм стати поінформованими, зацікавленими та відповідальними громадянами світу [4].

Розглядаючи тему «Спільнота», навчальна програма дає учням можливість:

- брати участь в автентичних навчальних ситуаціях та взаємодіяти в їх місцевому середовищі;
- досліджувати та цінувати перебування на свіжому повітрі, щоб допомогти розвинути розуміння місцевого середовища;
- розвивати та передавати почуття зв'язку з місцевим та глобальним середовищем;
- демонструвати екологічну грамотність, думаючи глобально та діючи локально [4].

У темі «Знання» навчальної програми учні мають можливість:

- а) вивчити різноманітні людські та природні системи на місцевому, регіональному та глобальному рівнях;
- б) розвивати загальне розуміння видів взаємодій, що відбуваються всередині людини та між природними системами;
- в) зрозуміти концепцію екологічного світогляду та поведінки, практики та підходів, що сприяють стійкості у різних сферах людської діяльності [4].

За темою «Світогляд» навчальна програма дає змогу:

– розглянути різні погляди та підходи (історичні, економічні, політичні, аборигенні, культурні, технологічні тощо) до розуміння навколишнього середовища та ролі людини в ньому;

– вивчити та пояснити припущення та спонукання, що лежать в основі їх власних та чужих (інших осіб, урядів, інших країн тощо) дій та реакцій щодо екологічних проблем;

– розробити та сформулювати власну точку зору на взаємодію «людина-природа» та на екологічні проблеми [4].

Під час вивчення теми «Діяльність» учні мають можливість:

а) розвивати навички розв'язання проблем, дослідження, ухвалення рішень та планування дій;

б) сприяти захисту, збереженню та оздоровленню навколишнього середовища;

в) розробляти, спілкуватися та реалізовувати плани підтримки екологічної грамотності [4].

Окрім цього, слід зазначити, що в перших частинах кожної навчальної програми для початкової школи в Онтаріо є розділ, який описує інтеграцію екологічної освіти в контексті окремої навчальної дисципліни.

У програмі початкової школи з предмета «Мистецтво» зазначається, що є багато можливостей для інтеграції екологічної освіти у викладання мистецтв. Природа часто дає натхнення для творчості як у репрезентативних, так і в більш абстрактних видах мистецтва. Дійсно, відчуття зв'язку з найближчим оточенням і природним світом часто відображається в мистецтві (палеолітичні печерні картини тварин, традиційні танці та вистави, що описують аспекти природи, пейзажний живопис та імпресіоністська музика). Щоб полегшити ці зв'язки, викладачам мистецтв пропонується виводити учнів із класу у світ за межами школи, щоб допомогти їм спостерігати за природою, досліджувати та пізнавати її, а також розробляти заходи, що дозволяють учням інтегрувати природні матеріали у свої творчі роботи. Фактичне використання художніх матеріалів може бути пов'язане з екологічним вихованням. Для зменшення шкідливих наслідків взаємодії потенційно небезпечних речовин із навколишнім середовищем учні повинні дотримуватися вказівок щодо безпеки. Безпечне поводження та утилізація речовин, що використовуються в мистецтві, дає учням можливість дослідити те, які значні наслідки може мати повсякденна взаємодія людини з навколишнім середовищем [5, с. 3].

У навчальній програмі «Французька мова» є місце для залучення екологічних тем. Викладачам пропонується підбирати французькі тексти на екологічні теми, що дає змогу учням дізнатись про проблеми, що цікавлять різні спільноти у всьому світі.

Під час вивчення навчальної дисципліни учням можна пропонувати читати, обговорювати, слухати, виступати з програмами або робити презентації з екологічних проблем, які їх цікавлять [5, с. 4].

Навчальне середовище з предмета «Охорона здоров'я та фізичне виховання» включає шкільні майданчики, поля, стежки поблизу школи та інші відкриті майданчики. Навчання учнів цінувати та поважати навколишнє середовище є невід'ємною частиною активності в цих просторах. Усвідомлення цінності свіжого повітря та відкритих просторів, розуміння екологічних переваг здорового способу життя, таких як активний рух, а також екологічні наслідки вибору різних харчових продуктів, усвідомлення впливу руху пересічною місцевістю, розуміння ризиків для здоров'я, пов'язаних із факторами навколишнього середовища (вплив сонця та забруднення повітря), є компонентами екологічної освіти, які інтегровані з навчанням у галузі охорони здоров'я та фізичної культури. Щоб полегшити ці зв'язки, викладачам охорони здоров'я та фізичної культури пропонується виводити учнів із класу за межі школи, щоб допомогти учням спостерігати за природою, досліджувати та цінувати її, коли вони розуміють переваги активної діяльності на свіжому повітрі. Навички життя, інтегровані в програму з охорони здоров'я та фізичного виховання, також тісно пов'язані з екологічною освітою. Коли учні дізнаються більше про себе через розвиток особистих навичок ефективно та шанобливо працювати, розвиваючи навички міжособистісного спілкування та набуваючи здатності до системного мислення завдяки розвитку навичок критичного та творчого мислення, вони збільшують свою здатність установлювати зв'язки з навколишнім світом та ставати екологічно відповідальними громадянами [5, с. 4].

Акцентування на науці, технологіях, суспільстві та навколишньому середовищі у навчальній програмі «Наука та технології» забезпечує численні можливості для вчителів ефективно інтегрувати екологічну освіту до навчальної програми. Ця програма забезпечує значущий контекст для застосування вивченого про навколишнє середовище, для критичного осмислення питань, пов'язаних із навколишнім середовищем, та для розгляду особистих дій, які можна вжити для захисту довкілля. Протягом усіх класів і напрямів викладачі мають можливість вивести учнів за межі школи, спостерігати, досліджувати та пізнавати. Одним з ефективних способів досягнення екологічної грамотності є вивчення критичних питань, пов'язаних із впливом людської діяльності на навколишнє середовище та системним мисленням [5, с. 4].

Розуміння своєї місцевості можна розвинути тоді, коли учні досліджують структури та їх функції в околицях, розглядають різні способи вирощування їжі в їх громаді та досліджують вплив

галузей на місцеві водні системи. Розуміння впливу людської діяльності на навколишнє середовище може розвинути тоді, коли учні розглядають вплив своїх дій у місцевому навколишньому середовищі (участь у посадці дерев у місцевому парку, піші прогулянки або їзда на велосипеді до школи замість того, щоб їхати машиною, брати безвідходний обід тощо). Системне мислення може бути розвинене, коли учні розуміють, що таке система і як зміна однієї її частини може вплинути на всю систему.

Суспільні дослідження, історія та географія дають багато можливостей для навчання, пов'язаних із темами політики екологічної освіти в провінції Онтаріо. У соціальних дослідженнях 1–6 класів напрям «Люди та навколишнє середовище» зосереджується на сучасних екологічних проблемах та важливості стійкого життя та розвитку. Учні досліджують широкий спектр екологічних проблем, їх іноді просять розробити плани дій, спрямованих на розв'язання тих чи інших екологічних завдань. Напрямок «Спадщина та ідентичність» дозволяє учням дослідити значення довкілля для різних спільнот у різний час. Подібні можливості для вивчення навколишнього середовища та вжиття заходів щодо них охоплені програмою історії та географії у 7 та 8 класах [5, с. 5].

Іншим важливим фактором планування програми є навчання на свіжому повітрі як складник екологічної освіти. Навчання на свіжому повітрі не тільки пропонує унікальний контекст для навчання, але й забезпечує експериментальне навчання поза класом, щоб сприяти зв'язку з місцевістю проживання та розвивати глибше розуміння екосистем. Природне та створене людиною середовище можна використати як місце для відкриття, розв'язання проблем та активного навчання, а також для досвіду «з перших вуст», який ставить учнів у контакт із природою. Викладачі повинні завжди враховувати питання безпеки, коли учні беруть участь у навчанні на свіжому повітрі, оцінюючи потенційні небезпеки та застосовуючи заходи для захисту учнів від ризику. Плануючи навчання на свіжому повітрі, викладачі повинні врахувати вимоги всіх політик ради та міністерств щодо безпеки.

Висновки. Підсумовуючи сказане, можна стверджувати, що Міністерство освіти Онтаріо прагне працювати з освітніми партнерами у всій провінції, щоб реалізувати бачення екологіч-

ної освіти та досягти ключових цілей екологічної освіти. Міністерство, шкільні ради та школи відіграють життєво важливу роль у розв'язанні поставлених завдань.

Екологічна освітня база розглядає потребу в уніфікованих та згуртованих підходах, які забезпечать послідовне впровадження екологічної освіти у всій провінції.

Отже, можна зазначити, що освітній процес із формування екологічної грамотності керується такими принципами:

- екологічна освіта стосується не лише видимих екологічних проблем, але і їх основних причин, тому робить акцент на особистих соціальних цінностях та активній участі;
- залучення учнів та активна життєва позиція є ключовими для екологічної освіти;
- екологічна грамотність та свідомість визначає інтеграцію елементів екологічної освіти та відповідальну екологічну діяльність у різних екологічних аспектах;
- екологічна освіта повинна здійснюватися на місцевому рівні, мати значущий характер і стосуватися різноманітних спільнот;
- реалізація екологічної освіти в школах Канади (на прикладі провінції Онтаріо) є довгостроковим процесом, який буде еволюціонувати з часом.

Завдяки різноманітності освітнього процесу учні можуть розвивати знання, вміння та навички, пов'язані з тим, щоб бути екологічно відповідальним громадянином.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Acting today, Shaping tomorrow. *A Policy Framework for Environmental Education in Ontario Schools*. URL: <http://www.edu.gov.on.ca/eng/teachers/enviroed/ShapeTomorrow.pdf>
2. Ready, Set, Green! *Tips, Techniques and Resources from Ontario Educators*. URL: <http://www.edu.gov.on.ca/eng/document/policy/readySetGreen.pdf>
3. Shaping Our Schools, Shaping Our Future: *Environmental Education in Ontario Schools*. URL: <http://www.edu.gov.on.ca/eng/teachers/enviroed/shapingSchools.pdf>
4. Standards for Environmental Education in the Curriculum. URL: http://www.edu.gov.on.ca/eng/teachers/enviroed/Env_Ed_Standards.pdf
5. The Ontario Curriculum, Grades 1-8, and the Kindergarten Program. URL: http://www.edu.gov.on.ca/eng/curriculum/elementary/environmental_ed_kto8_eng.pdf